

უმაღლესი განათლების გამოწვევები COVID -19 პანდემიის პირობებში

მედეა ხარაიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
დოქტორანტი

ეკონომიკური და სოციალური პროგრესის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რესურსი ადამიანისეული კაპიტალია. სტატიაში განხილულია უმაღლესი განათლების გავლენა ადამიანისეული კაპიტალის ღირებულებაზე და ადამიანისეული კაპიტალის გავლენა დასაქმების ეფექტიანობაზე. ყურადღება გამახვილებულია კოვიდ-19 პანდემიის პირობებში დისტანციური სწავლების მეთოდის გამოყენების შედეგზე. განათლება და მეცნიერება ქვეყნის განვითარებისთვის გამორჩეულად პრიორიტეტული და გრძელვადიან შედეგებზე გათვლილი სფეროებია. ადამიანისეული კაპიტალის მაღალი დონის მქონე ქვეყნებს აქვთ უფრო მაღალი ხელფასები, მეტი ინოვაცია, უფრო სწრაფი მოსახლეობისა და დასაქმების ზრდა და უფრო დიდი პერსპექტივები, რადგან ეკონომიკა იცვლება დროთა განმავლობაში. მნიშვნელოვანია განვსაზღვროთ, თუ რომელი ფაქტორები უწყობს ხელს ადამიანისეული კაპიტალის დონეების დიდ განსხვავებას ტერიტორიული ნიშნის მიხედვით. ერთ-ერთი ასეთი ფაქტორია უმაღლესი განათლების სისტემების არსებობა. ბიზნესის განვითარება დამოკიდებულია მაღალ ტექნოლოგიური დონეზე, აღნიშნული ზრდის მოთხოვნას უმაღლესი განათლების მქონე მუშაკებს, რაც, თავის მხრივ, რაც იწვევს ადამიანისეულ კაპიტალზე მოთხოვნის ზრდას.

სტატიაში გაკეთებულია დასკვნები უმაღლესი განათლების გამოწვევებზე პანდემიის პირობებში და წარმოდგენილია პრობლემის გადაჭრის რეკომენდაციები.

საკვანძო სიტყვები: ადამიანისეული კაპიტალი, უმაღლესი განათლება, დასაქმება, კოვიდ -19 პანდემია.

უმაღლესი განათლების მიღება, ადამიანის განათლებისა და თვითრეალიზაციის ხელშეწყობისთვის მნიშვნელოვანწილად განმსაზღვრელი ფაქტორია.

ადამიანისეული კაპიტალის ფორმირებისათვის საჭიროა მოსახლეობისათვის განათლებისა და სასწავლო დაწესებულებების უზრუნველყოფა. განათლებაში ინვესტიციების გაზრდა უზრუნველყოფს ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებას. ადამიანისეული რესურსების სწორად გამოყენება დამოკიდებულია განათლების, გადამზადების და სამრეწველო გამოცდილების სისტემაზე. ხალხის ზოგადი ცხოვრების დონის ამაღლებისათვის აუცილებელია ადამიანისეულ კაპიტალში ინვესტირება განათლებისა და გადამზადების უზრუნველსაყოფად (Kwatiah N. 2016).

შრომის ბაზრის მოთხოვნების შესაბამისი კადრების მომზადება და ადეკვატური უმაღლესი განათლების მიცემა, ერთ-ერთი მთავარი საზრუნავია. ცოდნა და გამოცდილება, რასაც სტუდენტი იძენს უმაღლეს სასწავლებელში, აისახება მის მდგომარეობაზე, დისციპლინაზე, კვალიფიკაციაზე, ცხოვრების წესზე. განათლების დონე, კი განსაზღვრავს ადამიანისთვის შესაძლებლობას, მოიძიოს სასურველი სამუშაო ადგილი და მოახდინოს თვითრეალიზაცია.

უმაღლესი განათლების მიღების მსურველთა რაოდენობის ზრდა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია სასწავლებელთა ეფექტიან ფუნქციონირებაზე, რასაც ხელი უნდა შეუწყოს სწავლის ხარისხის მართვამ, პერსონალთა კვალიფიკაციამ, პროცესების ადმინისტრირებამ, ფინანსურმა სტაბილურობამ, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვამ და ა.შ.

კოლეჯებსა და უნივერსიტეტებს შეუძლიათ წვლილი შეიტანონ ქვეყნის ეკონომიკურ წარმატებაში, მისი ადამიანისეული კაპიტალი უნარებისა და ცოდნის გაღრმავების გზით. გარდა ამისა, უნივერსიტეტებში კვლევითი საქმიანობით შექმნილმა ცოდნამ და ტექნოლოგიებმა შეიძლება არა მხოლოდ მიიზიდოს ახალი ფირმები, არამედ დაეხმაროს არსებულ ბიზნესებს გაფარ-

თოებასა და ინოვაციაში. აღნიშნულის „გადამდებმა ეფექტებმა,“ თავის მხრივ, შეიძლება გაზარდოს მოთხოვნა მაღალკვალიფიციურ მუშაკებზე.

უნივერსიტეტების მიერ წარმოქმნილი ეკონომიკური აქტივობის შეფასების ჩვეულებრივი მიდგომები ხშირად ფოკუსირებულია უშუალოდ დასაქმების ან დანახარჯების ეფექტიანობაზე, მულტიპლიკატორულ ეფექტთან ერთად არაპირდაპირი და გამოწვეული შედეგების დასაფიქსირებლად. თუმცა, უნივერსიტეტების პოტენციური გავლენა სცილდება ამ სტანდარტულ ინდიკატორებს მნიშვნელოვანი მიზეზის გამო: ინსტიტუტებს შეუძლიათ დაეხმარონ ქვეყნის მოსახლეობის ცოდნისა და უნარების, ანუ ადამიანური კაპიტალის ჩამოყალიბებას, რაც ქვეყნის ეკონომიკური წარმატების მნიშვნელოვანი კომპონენტია. მართლაც, ადამიანისეული კაპიტალის უფრო მაღალი დონის მქონე ქვეყნებს აქვთ უფრო მეტი ეკონომიკური აქტივობა და უფრო სწრაფი ეკონომიკური ზრდა. გარდა ამისა, მისი მუშები უფრო პროდუქტიულები არიან და მაღალ ხელფასს იღებენ.

ქვეყნის უმაღლესი განათლება ადამიანისეული კაპიტალის ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს. თუმცა, კურსდამთავრებულთა შორის მიგრაციის მაღალი მაჩვენებლები ამცირებს ამ ზრდას ქვეყნის უმეტეს ნაწილში. უნივერსიტეტებში კვლევითი საქმიანობების შედეგად შექმნილმა ცოდნამ და ახალმა ტექნოლოგიებმა ხელი უნდა შეუწყოს ადგილობრივ ბიზნესს განვითარებაში და ასევე შეუძლია ახალი ფირმების მოზიდვა ამ სფეროში - რაც თავის მხრივ ზრდის მოთხოვნას მაღალკვალიფიციურ მუშაკებზე.

დიდი ხანია აღიარებულია, რომ ადამიანისეული კაპიტალი ხელს უწყობს ეკონომიკურ წარმატებას.

ადამიანისეული კაპიტალის მაღალმა დონემ ქვეყანაში შეიძლება ხელი შეუწყოს ეკონომიკური აქტივობის. თუმცა, ადამიანისეული კაპიტალის უფრო მაღალი დონის მთლიანი ეფექტი ეკონომიკურ აქტივობაზე უფრო დიდია, ვიდრე მისი ნაწილების ჯამი. ადამიანისეული კაპიტალის გეოგრაფიული კონცენტრაცია ხელს უწყობს იმას, რასაც ეკონომისტები მოიხსენიებენ, როგორც „ცოდნის გავრცელება“ - ცოდნისა და უნარების გადაცემა ერთი ინდივიდიდან მეორეზე. ერთმა ადამიანმა შეიძლება, დაკვირვებისა და კომუნიკაციის გზით ისწავლოს უნარები მეორისგან; ალტერნატიულად, ინდივიდებს შორის იდეების გაზიარებამ შეიძლება შექმნას ახალი შეხედულებები, რომლებიც გაზრდის ჯგუფის ცოდნას. როდესაც ადამიანები ზრდიან თავიანთ ცოდნას ამ გზით, ისინი ქმნიან მეორად გზას, რომელიც ზრდის ადამიანისეულ კაპიტალს, რაც კიდევ უფრო უწყობს ხელს ქვეყნის პროდუქტიულობას, წახალისებს ინოვაციას და ეკონომიკურ ზრდას.

მაღალი კვალიფიკაციის მქონე მუშაკების დიდი რაოდენობის დასაქმების გარდა, უმაღლეს განათლებას აქვს პოტენციური ადგილობრივი ადამიანისეული კაპიტალის დონის ამაღლების ორი სხვა გზით. უპირველეს ყოვლისა, რომ ამ ინსტიტუტებს შეუძლიათ გაზარდონ ადამიანისეული კაპიტალის მიწოდება კვალიფიციური მუშახელის გამომუშავებით.

კურსდამთავრებულები უშუალოდ ზრდიან ადამიანისეულ კაპიტალს ქვეყანაში, თუ ისინი დარჩებიან რეგიონში და შედიან ადგილობრივ შრომის ბაზარზე. მეორე - კვლევებისა და განვითარებადი საქმიანობის დიდი ნაწილი უნივერსიტეტებში ხდება.

კვლევისა და განვითარების აქტივობებმა, ასევე, შეიძლება გაზარდოს ქვეყნის ადამიანისეული კაპიტალის დონეები, თუ ადგილი აქვს ადგილობრივ ეკონომიკაში განვითარებას, რაც

ზრდის მოთხოვნას ადამიანისეულ კაპიტალზე, მიუხედავად იმისა, წარმოიქმნება თუ არა ეს ადამიანისეული კაპიტალი ადგილობრივად.

ეროვნულ დონეზე, უნივერსიტეტები აწარმოებენ მეტ ხარისხს, ისინი პირდაპირ ზრდიან ადამიანისეული კაპიტალის დონეს მთელი ქვეყნისთვის. თუმცა, ეს ურთიერთობა ყოველთვის არ არის ადგილობრივ დონეზე. იმის გამო, რომ კურსდამთავრებულები ძალიან მობილურები არიან, ყოველთვის არ არის მართებული, რომ ქვეყნებში, რომლებიც უფრო მეტ კურსდამთავრებულს გამოუშვებენ, ექნებათ უფრო მეტი ადამიანისეული კაპიტალი, რადგან შრომის ბაზარზე მიწოდებისა და მოთხოვნის კომპლექსური ფაქტორები მოქმედებს.

მაშინ, როცა უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულებს შეიძლება სურდეთ დარჩეს იმ რეგიონში, სადაც მათ მიიღეს ხარისხი, მათ შეიძლება ვერ იპოვონ შესაბამისი სამუშაო. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არასაკმარისმა ადგილობრივმა მოთხოვნამ ადამიანისეულ კაპიტალზე შეიძლება შეაფერხოს ახალი კურსდამთავრებულების შესაძლებლობა - იპოვონ სამუშაო. მეორე, ზოგიერთი კურსდამთავრებული შეიძლება არ იყოს დაინტერესებული ამ ტერიტორიაზე დარჩენით, ამიტომ ისინი არ დაემატებიან ადგილობრივ ადამიანისეულ კაპიტალს.

კავშირი აკადემიურ კვლევებსა და ადგილობრივ ბიზნესს საქმიანობას შორის შეიძლება მრავალი ფორმით იყოს წარმოდგენილი. ერთია, როდესაც ადგილობრივი ბიზნესი იყენებს უნივერსიტეტის ცოდნას და კვლევით ობიექტებს პროდუქტებისა და სერვისების შესაქმნელად. უნივერსიტეტებს შეუძლიათ ხელი შეუწყონ ადამიანისეული კაპიტალის მიწოდებისა და მოთხოვნის გაზრდას ხარისხების გამომუშავებით და კვლევით საქმიანობაში ჩართულობით. შედეგად, უმაღლეს სასწავლებლებს შეუძლიათ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულონ ადგილობრივ ეკონომიკურ განვითარებაში.

მიუხედავად ამისა, ადგილობრივი ადამიანისეული კაპიტალის გაძლიერების მცდელობისას პოლიტიკის შემქმნელებმა უნდა განიხილონ რიგი საკითხები. ჯერ ერთი, მაშინ უნივერსიტეტები ზრდიან ადამიანისეული კაპიტალის მიწოდებას, არსებობს მხოლოდ მცირე პოზიტიური ურთიერთობა. ამ ინსტიტუტების მიერ წარმოებულ ადამიანურ კაპიტალსა და ადამიანური კაპიტალის ადგილობრივ მარაგს შორის. ამგვარად, პოლიტიკის შემქმნელებს აქვთ შეზღუდული შესაძლებლობები, ამაღლონ ადამიანისეული კაპიტალის დონე ქვეყანაში, თუ ისინი ყურადღებას გაამახვილებენ მხოლოდ ადგილობრივი კურსდამთავრებულთა რაოდენობის გაზრდაზე. შრომის ბაზრის მოთხოვნის მხარე მნიშვნელოვანი ფაქტორია - ადგილობრივ კურსდამთავრებულებს სჭირდებათ სამუშაო შესაძლებლობები, რათა არ მოხდეს მისი მიგრაცია.

შესაბამის ეკონომიკურ პოლიტიკას შეუძლია გადამწყვეტი როლი ითამაშოს ბაზრის ამ მხარის ჩამოყალიბებაში. კერძოდ, ადგილობრივი უნივერსიტეტების კვლევის განზომილების გაძლიერებამ შეიძლება ხელი შეუწყოს ადგილობრივ ეკონომიკაში გავრცელებას, დაეხმაროს ადგილობრივ ბიზნესს გაფართოებაში და სამუშაო ადგილების შექმნაზე, რომლებიც საჭიროებენ მაღალ ადამიანისეულ კაპიტალს. ამ პროცესს შეუძლია გაზარდოს მოთხოვნა კვალიფიციურ მუშახელზე, იქნება ეს მუშები თუ კურსდამთავრებულები, რომლებიც წარმოებულია ადგილობრივად თუ სხვაგან იმპორტირებული. ამრიგად, პოლიტიკის შემქმნელებს, რომლებიც ცდილობენ გაზარდონ ადამიანისეული კაპიტალი ადგილობრივი კოლეჯებისა და უნივერსიტეტების მეშვეობით, შეიძლება მოისურვონ ადგილობრივი შრომის ბაზრის მიწოდების და მოთხოვნის მხარეების განხილვა, რათა მათ შეძლონ ადამიანისეული კაპიტალის მოზიდვა და შენარჩუნება (Jaison R. Abel and Richard Deitz, 2011),

მიუხედავად იმისა, რომ მთელი რიგი ეკონომიკური ძალები მუშაობენ ადამიანისეული კაპიტალის განაწილების განსაზღვრაზე, აკადემიური ინსტიტუტების პოტენციალის უფრო ეფექტიანად გამოყენების გზების პოვნა შეიძლება პერსპექტიული გზა იყოს ადგილობრივი ეკონომიკური განვითარებისკენ.

განათლებაზე ხელმისაწვდომობის ზრდამ, შეამცირა უთანასწორობა არა მხოლოდ ქვეყნებს შორის, არამედ ქვეყნების შიგნითაც.

ბოლო გამოწვევებმა, როგორიცაა გლობალიზაცია, ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკა და ტექნოლოგიური ევოლუცია, ხელი შეუწყო ბევრ ქვეყანას და ორგანიზაციას, რომ ახალი მეთოდებით მოიპოვონ კონკურენტული უპირატესობა. საპასუხოდ, გაბატონებულია აზრი, რომ წარმატება დამოკიდებულია ადამიანების ინდივიდუალურ კომპეტენციის მაღალ დონეზე. საბოლოო ჯამში, ხალხი ხდება ღირებული აქტივი და შეიძლება აღიარებული იყოს კაპიტალის ფარგლებში.

ადამიანისეული კაპიტალის შექმნის მეთოდი შეიძლება განისაზღვროს ორ ტიპად. პირველი არის კლასიკური ეკონომიკური თვალსაზრისით „ადამიანის შრომისუნარიანი“ გამოყენება. ეს მნიშვნელობა ასახავს იმას, რომ ეკონომიკურმა დამატებითმა ღირებულებამ გენერირება მოახდინა შრომისუნარიანობის სხვა საშუალებებით, როგორიცაა ფინანსური კაპიტალი, მიწა, დანადგარები და შრომითი საათი. მეორე - ეფუძნება იმას, რომ ინვესტიციები ფიზიკური კაპიტალში აჩვენებს იგივე ეფექტიანობას, რაც ინვესტიციები ადამიანის კაპიტალში. იმის გათვალისწინებით, რომ, ადამიანისეული კაპიტალი ექსპანსიურად შეიცავს "ადამიანის შემოქმედს", რომელიც აერთიანებს ცოდნას, უნარებს, კომპეტენციებს და გამოცდილებას (The 3rd OECD World Forum; Korea - 27-30 October 2009).

ადამიანისეული კაპიტალის ამგვარი დაგროვება სწავლის პროცესში მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ბევრ სექტორში. მაკრო ასპექტების გათვალისწინებით, მრავალი მკვლევარი ასახელებს, რომ ინვესტიციები ადამიანისეული კაპიტალის განათლებასა და გადამზადებაში ზეგავლენას ახდენს ინდივიდუალურ ხელფასზე, ფირმების პროდუქტიულობასა და ეროვნული ეკონომიკის ზრდაზე. მიკრო ასპექტით - აჩვენებს, რომ ფირმის ძირითადი კომპეტენციები ან კონკურენტული უპირატესობა გამოწვეულია ადამიანისეული კაპიტალის ინვესტიციით, რომელიც შეესაბამება პოტენციალის შექმნის მნიშვნელობას.

2020 წლიდან, მსოფლიოში განვითარებულმა ეპიდემიოლოგიურმა მდგომარეობამ, დღის წესრიგში აქტიურად დააყენა დისტანციურად განათლების მიღების მეთოდი. გარდა იმისა, რომ აღნიშნულ მეთოდი უფრო მოქნილი და ხელმისაწვდომია, მობილურია არჩევის თავისუფლება, ზოგავს დროს და ფინანსურ რესურსებს, საშუალება ეძლევა განათლების მიღების მსურველებს კოვიდ-19-ით გამოწვეული შეზღუდვების მიუხედავად, არ შეწყვიტონ კავშირი სასწავლო დაწესებულებებთან და მიეღოთ შესაბამისი განათლება.

თანამედროვე განათლების სისტემა უნდა შეესაბამებოდეს ტექნოლოგიურ პროგრესს, ეს პროგრესი შეუქცევადი პროცესია და მის მოთხოვნების გათვალისწინება სასურველია. საჭიროა მისი მუდმივი განახლება, რათა სტუდენტების მოთხოვნები, დროსთან ერთად სწრაფად იცვლება და სიახლეებთან ადეკვატურობა მნიშვნელოვანია.

დისტანციური განათლება სათავეს იღებს XX საუკუნის მიწურულიდან. საწყის ეტაპზე ის მოიცავდა მხოლოდ ტექსტური შეტყობინებებით ინფორმაციის გაცვლას, ყოველგვარი ვიზუალიზაციის გარეშე, რაც ნაკლებად ეფექტური იყო. მოგვიანებით, უნივერსალური ვებგვერდების

განვითარებამ შესაძლებელი გახადა ცოდნის მიღება ვიდეოგაკვეთილების საშუალებით(Chen, 2016).

მეცნიერები აღნიშნავენ, რომ ტრადიციულ მეთოდებთან შედარებით, ე.წ „სწავლის მაძიებლები“, კომპიუტერული ბაზის მეშვეობით, უფრო მარტივად იღებენ საჭირო ინფორმაციას ნაკლები დროის დანაკარგებით (M. Samir Abou El-Seoud, 2013).

საკმარისია ლექციების კურსის ჩაწერა და შემდეგ მისი ამორჩევითი განახლება საჭიროების მიხედვით. ამ შემთხვევაში საფასური თითქმის იგივეა, როგორც კომუნალური გადასახადების დროს. არაა საჭირო შენობა-ნაგებობების არენდისა და მათი მომსახურებისათვის ხარჯების გაწევა, რაც ძალიან დიდ როლს თამაშობს დისტანციური სწავლების ღირებულების ფორმირებაში. დისტანციური სწავლებით განათლების მიღების გადაწყვეტილების მიღებისას მთავარია, სასწავლებელი რამდენად აკმაყოფილებს მომხმარებელთა სურვილებსა და მოთხოვნებს. ცხადია, მან უნდა უზრუნველყოს განათლების მაღალი ხარისხი და სახელმწიფო ნიმუშის დიპლომის გაცემა.

კოვიდ -19-ით გამოწვეულმა პანდემიამ საქართველოში დისტანციური სწავლება ბევრად აქტუალური გახადა, ვიდრე ეს იყო წლების წინ. საგანმანათლებლო სფერო კარგად ადაპტირდა ზემოთ აღნიშნულ მეთოდთან და წარმატებით გაითავისა პრობლემის გადაჭრის ეს გზა.

დისტანციური სწავლება თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიებისა და უახლესი ტელეკომუნიკაციური სისტემების ეფექტიანი გამოყენებითა და მიწოდების შესაბამისი მექანიზმის შექმნით შესაძლებელია, მომხმარებლისათვის ისეთი განათლების მიღების შესაძლებლობა, როგორც აქვს სასწავლო დაწესებულებებში ყოველდღიური დასწრებით. თანამედროვე ეტაპზე დისტანციური სწავლების გამოწვევების გათვალისწინებით განათლების აღნიშნული ფორმის გამოყენება წარმატებით არის შესაძლებელი უმაღლეს საგანმანათლებლო და სხვა ტიპის სასწავლებლებში და იგი შეიძლება განვიხილოთ როგორც განათლების სფეროს განვითარებადი მიმართულება და საშუალება.

ლიტერატურა:

წიგნი:

1. ბერგაძე თ. – ექსპერტი, უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგიული განვითარება საქართველოში, უმაღლესი განათლება და დასაქმება, 2013.
2. ჩიქავა ლ. დასაქმება და უმუშევრობა საქართველოში, საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია, გამომცემლობა „უნივერსალი“, თბ. 2012.
3. Jaison R. Abel and Richard Deitz, The Role of Colleges and Universities in Building Local Human Capital; 1 Nov; 2011.
4. Kwatiah N., Article, Human Capital Formation: Meaning, Importance and Composition, 2016

სტატია ჟურნალში:

1. ანანიაშვილი ი. საქართველოს ეკონომიკის პოტენციური მთლიანი შიგა პროდუქტისა და უმუშევრობის ბუნებრივი დონის ეკონომეტრიკული შეფასება. ჟურნალი "ეკონომიკა და ბიზნესი", №5, სექტემბერი-ოქტომბერი, 2010
2. გოგნაძე, თ. (2018). დისტანციური სწავლება განათლების სისტემაში: არსი, მნიშვნელობა. ეკონომიკა და ბიზნესი, ტ. XI N 3.
3. სარიშვილი, ს. (2016). რა ეტაპზეა ელექტრონული სწავლება საქართველოში. Retrieved from <http://www.edu.aris.ge>
4. ცარციძე მ., შრომის ბაზრის აქტიური პოლიტიკა და ახალგაზრდების დასაქმების თავისებურებები საქართველოში, ჟურნალი ეკონომიკა და ბიზნესი , N2, 2019 წ.
5. Chen, A. S. (2016). Online Education and Its Effective Practice: A Research Review. Glassboro, NJ, USA: Journal of Information Technology Education: Research.

6. Human Capital and its Measurement, The 3rd OECD World Forum on “Statistics, Knowledge and Policy” Charting Progress, Building Visions, Improving Life Busan, Korea - 27-30 October 2009
7. Samir M. Abou El-Seoud, I. A.-E.-K. E-Learning and Students’ Motivation: A Research Study on the Effect of E-Learning on. Emerging Technologies in Learning 2013.

Challenges of Higher Education in the Context of the COVID-19 Pandemic

Medea Kharashvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

PhD Student

SUMMARY

The article discusses the impact of higher education on the value of human capital and the impact of human capital on employment effectiveness. The focus is on the outcome of using the distance learning method in the Covid-19 pandemic. Education and science are distinctly priority areas for the development of the country and are targeted for long-term results. Countries with high levels of human capital have higher wages, more innovation, faster population and employment growth, and greater prospects as the economy changes over time. It is important to determine which factors contribute to the large difference in human capital levels by territorial mark. One such factor is the existence of a higher education system. Business development depends on the high technological level, the mentioned increase in demand for workers with higher education, which in turn leads to an increase in demand for human capital.

The article draws conclusions about the challenges of higher education in a pandemic and presents recommendations for solving the problem.